

การปฏิวัติโดยผู้จัดการ¹

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ความเบื้องต้น

กล่าวกันว่า กำเนิดของบริษัทสมัยใหม่ซึ่งมีการถือหุ้นร่วมกัน (Joint-Stock Companies) เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยม ในสหรัฐอเมริกา บริษัทยักษ์ใหญ่ถือกำเนิดขึ้นในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เริ่มต้นด้วยสถาบันการเงินและบริษัทการรถไฟ ต่อมาอิทธิพลของบริษัทยักษ์ใหญ่แผ่ขยายจนครอบคลุมทุกภาคส่วนของระบบเศรษฐกิจ ในระยะแรกเริ่ม บริษัทยักษ์ใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบริษัทเล็กๆ (Mergers) หรือเกิดจากการที่บริษัทที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ รวมตัวเข้ากับบริษัทการเงินผู้มีอิทธิพลเหนือบริษัทนั้น (Financier-Promoter) บริษัทการเงินที่คอยให้กู้เงินและเข้าครอบครองบริษัทต่างๆ เมื่อบริษัทนั้นล้มละลายจึงมักจะถูกขนานนามว่า "ขุนนางนักปล้น" (Robber Barons) ทั้งโมกุล (Moguls) บ้าง หรือไต้ก๋ง (Tycoons) บ้าง ศัพท์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คนทั่วไปต่างเห็นนายทุนประเภทนี้ไม่ต่างไปจากขุนนางในสมัยศักดินา ซึ่งคอยแต่รักษาผลประโยชน์แห่งตนโดยมิได้คำนึงถึงสวัสดิการของคนทั่วไป บุคคลสำคัญในโลกธุรกิจสมัยก่อนก็คือ นายทุนใหญ่ๆ ผู้มีอำนาจควบคุมจัดการบริษัทที่ลงทุนในกิจกรรมต่างๆ เหตุฉะนั้นระบบทุนนิยมในยุคนี้จึงเรียกว่า Tycoon Capitalism แต่เมื่อเกิดมีบริษัทสมัยใหม่ซึ่งความเป็นเจ้าของกระจายแก่คนทั่วไปเช่นนี้ บทบาทของนายทุนใหญ่ก็เริ่มลดน้อยถอยลง ผู้จัดการเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โฉมหน้าของระบบทุนนิยมจึงเปลี่ยนแปลงไป มิใช่ Tycoon Capitalism ดังปางก่อน หากทว่ากลายเป็น Corporate Capitalism หรือ Joint-Venture Capitalism (Baran and Sweezy 1968 : 41-45) แต่บางคนก็เรียกว่า Managerial Capitalism นายโรบิน แมร์ริส ให้คำจำกัดความระบบเช่นนี้ว่า ได้แก่ "ระบบเศรษฐกิจซึ่งการผลิตส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของบริษัทใหญ่ๆที่มีการถือหุ้นร่วมกัน" (Marris 1967 : 1)

¹ บทความเรื่องนี้มิได้มุ่งหมายที่จะวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของนายเจมส์ เบิร์นแนม โดยจำเพาะ แต่จะกล่าวถึงการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ (Separation of Ownership and control) ในบริษัทสมัยใหม่

บริษัทสมัยใหม่มีลักษณะการเช่นไร นายพอล บาราน กับนายพอล สวีลซีชี้ให้เห็นลักษณะ 3 ประการ(Baran and Sweezy 1968 : 28-29) คือ

ประการแรก การควบคุมจัดการตกแก่ฝ่ายจัดการซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการผู้อำนวยการ (Board of Directors) กับพนักงานบริหารชั้นหัวหน้า (Executives) อำนาจการควบคุมจัดการที่แท้จริงตกแก่ผู้ทำงานภายในบริษัท ส่วนผู้ถือหุ้นซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของแต่ไม่ได้ทำงานภายในบริษัทมักจะมีตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการผู้อำนวยการ ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของทุกฝ่าย

ประการที่สอง ฝ่ายจัดการเป็นกลุ่มผู้สร้างสมคนภายในบริษัทขึ้นมาทำหน้าที่สืบเนื่องต่อกัน (Self-Perpetuation Group) ความรับผิดชอบที่มีต่อผู้ถือหุ้นจะมีก็แต่ในกระดาษผู้จัดการในยุคสมัยหนึ่งๆจะรับสมัครผู้ทำงานสืบต่อจากตน ผูกงาน และส่งเสริมให้ได้ตำแหน่งหน้าที่ตามมาตรฐานคุณค่าของแต่ละบุคคล ความก้าวหน้าในอาชีพการทำงานตามบริษัท (Corporate Career) มีอยู่ 2 วิธีทาง หนทางหนึ่งได้แก่การไต่เต้าจากตำแหน่งต่ำสุดไปสู่ตำแหน่งสูงสุดภายในบริษัทหนึ่งๆ อีกหนทางหนึ่งได้แก่การย้ายงานจากบริษัทเล็กไปสู่อำนาจใหญ่ ความสำเร็จสุดยอดได้แก่การดำรงตำแหน่งประธานบริษัท หรือประธานคณะกรรมการบริษัทที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งแห่งใด

ประการที่สาม บริษัทแต่ละแห่งมุ่งหวังที่จะอ้างไว้ซึ่งความเป็นอิสระทางการเงินด้วยการสะสมทุนภายในบริษัท ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากกำไรที่ได้จัดสรรเป็นเงินปันผล บริษัทอาจจะกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ แต่ตามปกติแล้วจะไม่ถูกบังคับให้ทำเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงสามารถหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมทางการเงินได้

การที่ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ได้ชื่อว่า *Managerial Capitalism* ก็ดี หรือการกล่าวขวัญกันว่า ผู้จัดการมีบทบาทสำคัญยิ่งยวดในบริษัทสมัยใหม่ก็ดี ล้วนเป็นผลจากความเชื่อที่ว่า มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของ (Ownership) กับการควบคุมจัดการ (Control) ในบริษัทสมัยใหม่ ความข้อนี้เป็นข้อสรุปจากการศึกษาข้อมูลที่เป็นอยู่ (Empirical Study) ของนายเบิร์ลกับนายมีนส์ในปี ค.ศ. 1932 จากการศึกษาข้อมูลของบริษัทที่ไม่ใช่กิจการทางการเงิน (Non-Financial Corporations) ที่ใหญ่ที่สุด 200 บริษัทแรก ปรากฏว่า 44% เป็นบริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายการจัดการ (Management-Controlled Firms) มูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทเหล่านี้คิดเป็นอัตราส่วน 58% ของมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัททั้ง 200 บริษัท (Berle and Means 1932 : 93) นายเบิร์ลกับนายมีนส์ถึงกับสรุปว่า "การเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยที่ปราศจากอำนาจการควบคุมจัดการอย่างพอเพียงกับการมีอำนาจการควบคุมจัดการโดยที่มิได้มีส่วนเป็นเจ้าของ (บริษัท) อย่างสำคัญ ดูจะเป็นผลอันสมแก่เหตุจากวิวัฒนาการของบริษัทสมัยใหม่..." (Berle and Means 1932 : 69) เพราะฉะนั้น การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการจึงเริ่ม

ปรากฏขึ้น นายเจมส์ เบิร์นแนมเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า "การปฏิวัติโดยชนชั้นผู้จัดการ" (Managerial Revolution)²

การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ

นายเบิร์ลกับนายมีนส์ให้คำนิยามคำว่า "การควบคุม" (Control) ว่าหมายถึง "อำนาจอันแท้จริงในการเลือกคณะกรรมการผู้อำนวยการของบริษัท (หรือส่วนใหญ่ของคณะกรรมการดังกล่าวนี้)" (Berle and Means 1932 : 69) ทั้งนี้ก็เพราะการบังคับบัญชากิจกรรมต่างๆภายในหน่วยผลิตไม่ว่าจะตามกฎหมายหรือตามทฤษฎีเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวนี้ นายเบิร์ลกับนายมีนส์ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่าง การควบคุมขั้นสุดยอด (Ultimate Control) กับ การควบคุมโดยฉับพลัน (Immediate Control) ไว้ดังนี้ ถ้าหากบริษัท A เข้าไปถือหุ้นในบริษัท B แม้หุ้นที่ถือจะมีเสียงส่วนน้อย แต่ถ้าหากบริษัท A เป็นผู้ถือหุ้นที่เด่นและเสียงดังกว่าผู้ถือหุ้นรายอื่นๆ บริษัท A ก็จะสามารถควบคุมบริษัท B ได้ การที่บริษัท A สามารถควบคุมบริษัท B ในกรณีเช่นนี้ได้ นายเบิร์ลกับนายมีนส์เรียกว่า "การควบคุมโดยฉับพลัน" ถ้าหากบริษัท A ซึ่งเป็นบริษัทผู้ควบคุม (Controlling Corporation) เป็นบริษัทที่ถูกควบคุมโดยฝ่ายจัดการ การควบคุมบริษัทในกรณีเช่นนี้ก็ถือว่าเป็น "การควบคุมขั้นสุดยอด" โดยฝ่ายการจัดการของบริษัท A แต่ ถ้าบริษัท A มิได้มีการควบคุมโดยฝ่ายการจัดการ การควบคุมบริษัท B จึงถือว่าเป็นการควบคุมขั้นสุดยอดตามลำดับขั้น (Ultimate Control through Pyramiding) ทำยที่สุดหาบริษัท A เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ซึ่งมีเสียงข้างมากในบริษัท B บริษัท B ก็กลายเป็นสาขาของบริษัท A ไป

นายเบิร์ลกับนายมีนส์จำแนกบริษัทตามอำนาจการควบคุมจัดการออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าของ (Private Ownership) ได้แก่ บริษัทที่เอกชนคนหนึ่งคนใด ครอบครองหนึ่งครอบครองใด หรือกลุ่มธุรกิจกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ถือหุ้นอย่างน้อย 80% ของหุ้นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียง (Voting Stock) ทั้งหมด

2. บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (Majority Ownership) ได้แก่ บริษัทที่เอกชนคนหนึ่งคนใด ครอบครองหนึ่งครอบครองใด หรือกลุ่มธุรกิจกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ถือหุ้นอย่างน้อย 50% แต่ไม่เกิน 80% ของหุ้นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด

² Burnham (1941) ฉบับที่ใช้อ้างอิงเป็นฉบับ ค.ศ. 1962

3. บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายย่อย (Minority Ownership) ได้แก่บริษัทที่เอกชนคนหนึ่งคนใด ครอบครองหนึ่งครอบครองใด หรือกลุ่มธุรกิจกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดถือหุ้นอย่างน้อย 20% แต่ไม่เกิน 50% ของหุ้นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด

4. บริษัทที่ควบคุมโดยวิธีทางกฎหมาย (Legal Device)

5. บริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายจัดการ (Management Control) ได้แก่ บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นรายใดถือหุ้นมากกว่า 20%

งานวิจัยของนายเบิร์ลกับนายมินส์อาศัยตัวเลขในปี ค.ศ. 1929 ต่อมานายโรเบิร์ต ลาร์เนอร์อาศัยตัวเลขในปี ค.ศ. 1963 เพื่อพิสูจน์ว่า ข้อสรุปของนายเบิร์ลกับนายมินส์ถูกต้องหรือไม่ (Larner 1966 : 777-787) แม้ว่าคำนิยามคำว่า "การควบคุมจัดการ" ของนายเบิร์ลกับนายมินส์จะไม่รัดกุม เพราะเหตุว่า อำนาจการควบคุมจัดการกับการใช้อำนาจดังกล่าวนี้อาจมิได้ตกแก่บุคคลกลุ่มเดียวกัน แต่นายลาร์เนอร์ก็ยังคงยึดถือคำนิยามนี้เป็นหลักในงานวิจัยของตน ด้วยเหตุผล 2 ประการ

ประการแรก แม้ว่าผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือผู้ถือหุ้นรายย่อยหลายๆรายรวมกันจะยอมยกอำนาจการควบคุมแก่ฝ่ายการจัดการ แต่ผู้ถือหุ้นเหล่านี้ยังคงมีสิทธิในการลงมติขบถคณะกรรมการผู้อำนวยการบริษัทออกจากตำแหน่งได้ เพราะฉะนั้นบริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (Majority Ownership) กับบริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายย่อย (Minority Ownership) จึงไม่ควรจัดอยู่ในจำพวกบริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายการจัดการ แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงอำนาจการตัดสินใจดำเนินนโยบายจะตกแก่ผู้จัดการก็ตาม

ประการที่สอง เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการใช้วิจารณ์ญาณที่ปราศจากหลักเกณฑ์ใดๆ จึงควรที่จะมีกฎเกณฑ์ที่มีเป้าหมาย (Objective Criteria) เพื่อสะดวกแก่การสังเกตการณ์และง่ายแก่การกำหนดประเภทของการควบคุมจัดการ เหตุฉะนั้น นายลาร์เนอร์จึงยังคงจำแนกประเภทของบริษัทตามที่นายเบิร์ลกับนายมินส์กำหนดไว้ ต่างกันแต่ว่า นายลาร์เนอร์นิยามบริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายจัดการว่า ได้แก่บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นรายใดถือหุ้นมากกว่า 10% ของหุ้นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด แทนที่จะเป็น 20% ดังที่นายเบิร์ลกับนายมินส์ใช้ และบริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายย่อยได้แก่ บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นรายหนึ่งรายใดถือหุ้นระหว่าง 10% ถึง 50%

ตารางที่ 1

การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ ปี 1929 กับ 1963
บริษัทที่มีใช้กิจการทางการเงินที่ใหญ่ที่สุด 200 บริษัทแรก

ประเภทของการควบคุม	เปอร์เซ็นต์ของบริษัท	
	1929	1963
บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าของ	6	0
บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่	5	2.5
บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายย่อย	23	9
บริษัทที่ควบคุมโดยเครื่องมือทางกฎหมาย	21	4
บริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายการจัดการ	44	84.5
บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์	1	-
	100	100

ตารางที่ 2

เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสินทรัพย์
บริษัทที่มีใช้กิจการทางการเงินที่ใหญ่ที่สุด 200 บริษัทแรก
ปี 1929 กับ 1963

ประเภทของการควบคุม	เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าทรัพย์สิน	
	1929	1963
บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าของ	4	0
บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่	2	1
บริษัทที่ควบคุมโดยผู้ถือหุ้นรายย่อย	14	11
บริษัทที่ควบคุมโดยเครื่องมือทางกฎหมาย	22	3
บริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายการจัดการ	58	85
บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์	น้อยกว่า 1	-
	100	100

ผลการวิจัยของนายเบิร์ลกับนายมีนส์เมื่อเทียบกับของนายลาร์เนอร์ปรากฏในตารางที่ 1 และตารางที่ 2 เราจะเห็นได้ว่า บริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าของซึ่งมีอยู่ 4% ของบริษัทที่มีใช้กิจการทางการเงินที่ใหญ่ที่สุด 200 บริษัทแรกในปี 1929 นั้น ไม่ปรากฏว่ามีอยู่เลยในปี 1963 ขณะเดียวกันบริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายการจัดการซึ่งมีอยู่เพียง 44% ในปี 1929 เพิ่มขึ้นเป็น 84.5% ในปี 1963 (ดูตารางที่ 1) บริษัทเหล่านี้ครอบครองสินทรัพย์ 85% ของสินทรัพย์ทั้งหมด (ดูตารางที่ 2) แสดงว่าขนาดสัมพัทธ์ (Relative Size) ของบริษัทที่ควบคุมโดยผู้จัดการในปี 1963 เล็กกว่าในปี 1929 แม้ขนาดสัมบูรณ์จะใหญ่กว่าเดิม นายลาร์เนอร์จึงสรุปว่า "ดูเหมือนว่าในปี 1929 นายเบิร์ลกับนายมีนส์กำลังสังเกตเห็นการปฏิบัติโดยผู้จัดการที่กำลังเป็นอยู่ บัดนี้ 30 ปีให้หลัง การปฏิบัติดังกล่าวนี้ดูใกล้จะสมบูรณ์ อย่างน้อยที่สุดก็ภายในกลุ่มบริษัทที่มีใช้กิจการทางการเงินที่ใหญ่ที่สุด 200 บริษัทแรก" (Lerner 1966 : 786-787)

แม้ว่าวิธีการลำดับเหตุไปหาผล (A Priori) จะไม่สามารถชี้ให้เห็นว่า มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการหรือไม่ เพราะลำพังแต่การที่บริษัทหนึ่งเปิดขายหุ้นแก่คนทั่วไป ย่อมไม่อาจสรุปได้ว่าบริษัทนั้นมีการแบ่งแยกดังกล่าว แต่วิธีการศึกษาจากข้อมูลที่เป็นจริง (Empirical Studies)³ ก็มีข้อบกพร่องที่เปิดช่องให้โจมตีได้ เราจะเห็นได้ว่า นายเบิร์ลกับนายมีนส์จำแนกประเภทของการควบคุมตามอัตราส่วนหุ้นส่วนที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงที่ถือโดยหุ้นส่วนรายใหญ่ที่สุด 1-3 คน ดังที่นายซาร์แกนต์ ฟลอเรนซ์ ได้ชี้ให้เห็น หากเราพิจารณาถึงหุ้นส่วนรายใหญ่ที่สุด 20 รายแรก ข้อสรุปที่ได้จะไม่เป็นตามข้อสรุปของนายเบิร์ลกับนายมีนส์ (Florence 1953 : 192) ไม่แต่เท่านั้น วิธีการจำแนกประเภทของการควบคุมจัดการก็เป็นไปอย่างปราศจากหลักเกณฑ์ใดๆ ดังจะเห็นได้ว่า ในขณะที่นายเบิร์ลกับนายมีนส์ถือว่า บริษัทที่ควบคุมโดยฝ่ายจัดการ คือ บริษัทที่ไม่มีผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดถือหุ้นเกินกว่า 20% แต่นายลาร์เนอร์กำลังใช้ตัวเลข 10% เป็นเกณฑ์ การจำแนกประเภทการควบคุมจัดการโดยปราศจากกฎเกณฑ์เช่นนี้ย่อมเปิดช่องให้ถูกโจมตีได้ง่าย เพราะแม้ในกลุ่มบริษัทที่นายลาร์เนอร์จัดอยู่ในจำพวกที่ควบคุมโดยผู้จัดการนั้น เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่า มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทเหล่านี้ เว้นแต่จะมีการศึกษาการทำงานของกิจการภายในบริษัทเหล่านี้เป็นรายๆ ไป จริงอยู่การที่หุ้นส่วนกระจายแก่คนทั่วไปอาจก่อให้เกิดช่องว่างของการควบคุมจัดการ (Vacuum of Control) ซึ่งเปิดโอกาสให้ฝ่ายการจัดการเข้าไปใช้อำนาจนี้ แต่เราไม่อาจสรุปได้ว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ผู้จัดการจะสามารถใช้อำนาจการควบคุมจัดการตามอำเภอใจได้ แท้ที่จริงการกระจายของหุ้น (Dispersion of Shares) เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ แต่หาใช่เงื่อนไขที่พอเพียงไม่ ตาม

³ เท่าที่ผู้เขียนทราบ มีงานเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกชิ้นหนึ่งของ Brian Hindly ในวารสาร *Journal of Law and Economics* (1969) แต่จนบัดนี้ยังค้นไม่พบว่า ห้องสมุดแห่งใดมีวารสารดังกล่าวนี้

ความเห็นของผู้เขียน เจื้อนไขที่พอเพียงน่าจะอยู่ที่การแจกแจงของหุ้น (Distribution of Share) ในข้อที่ว่า หุ้นจะต้องมีลักษณะการแจกแจงจนกระทั่งไม่มีผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด มีอำนาจควบคุมฝ่ายการจัดการของบริษัท

การปฏิวัติโดยชนชั้นผู้จัดการ

ในขณะที่นายเบิร์ลกับนายมินส์มุ่งกล่าวถึงผลของการเปลี่ยนแปลงรูปโฉมบริษัทสมัยใหม่ ซึ่งมีผลต่อการแปรเปลี่ยนรูปโฉมของระบบเศรษฐกิจไปในทางที่ถูกควบคุมโดยผู้จัดการมากขึ้น นายเบิร์นแนมไปไกลกว่าด้วยการกล่าวว่า สังคมสมัยใหม่กำลังกลายเป็นสังคมที่ครอบงำโดยผู้จัดการ (Managerial Society) และโลกกำลังมีแนวโน้มไปในทิศทางนี้ (Managerially-Dominated World) ทั้งสังคมทุนนิยมประชาธิปไตยและสังคมภายใต้ระบบสังคมนิยมกำลังถูกแทนที่ด้วยสังคมที่ครอบงำโดยผู้จัดการ ไม่ว่าจะเป็นลัทธิสตาลินในรัสเซีย ลัทธินาซีในเยอรมนี หรือลัทธิ New Deal ในสหรัฐอเมริกาล้วนแต่กำลังเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน (Burnham 1941 : 231) แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเป็นไปได้โดยวิถีทางที่แตกต่างกัน และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นรูปร่างในระยะห้าสิบปีหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง (Burnham 1941 : 73) นายเบิร์นแนมก็เชกเช่นนายเบิร์ลกับนายมินส์ที่ให้ความสนใจแก่ผลที่เกิดจากการจัดองค์การอย่างใหม่ภายในบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Bureaucratization) เน้นถึงบทบาทของผู้จัดการ และให้คำทำนายว่า ผู้จัดการเป็นกลุ่มชนที่กำลังไต่เต้าไปสู่ความมีอำนาจในระบบเศรษฐกิจ⁴ แต่ถึงกระนั้นนายเบิร์ลและนายมินส์กับนายเบิร์นแนมก็ได้พูดถึงสิ่งเดียวกัน และได้เขียนถึงผู้จัดการประเภทเดียวกัน ในขณะที่นายเบิร์ลและนายมินส์ให้ความสนใจอุตสาหกรรมเอกชน นายเบิร์นแนมกลับกล่าวถึงรัฐวิสาหกิจ นายเบิร์ลและนายมินส์เห็นว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นนำฝ่ายการจัดการที่เป็นกลาง (Neutral Management Elite) นายเบิร์นแนมกลับเห็นว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นผู้ปกครองชนชั้นใหม่ (New Ruling Class) ทฤษฎีของนายเบิร์นแนมอาศัยสมมติฐานเบื้องต้น 3 ประการคือ (Nichols 1970 : 32)

ประการแรก รัฐที่ครอบงำโดยบริษัท (Corporate State) จะเป็นลักษณะสุดท้ายของสังคมอุตสาหกรรมทั้งปวง

ประการที่สอง การที่รัฐเป็นเจ้าของเครื่องมือเครื่องมือในการผลิต ยังผลให้ผู้จัดการกลายเป็นชนชั้นที่ทรงพลานุภาพในระบบเศรษฐกิจ

⁴ ลักษณะแตกต่างอันเด่นชัดระหว่างงานของนายเบิร์ลและนายมินส์กับงานของนายเบิร์นแนม ดู Mason (1958)

ประการที่สาม การที่ผู้จัดการกลายเป็นชนชั้นที่มีหน้าที่อันสำคัญและสามารถควบคุมจัดการเครื่องไม้เครื่องมือในการผลิตได้เช่นนี้ จึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้จัดการจะใช้อำนาจไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตน

อย่างไรก็ตาม ดังที่นายนิโคลส์ชี้ให้เห็น ข้อบกพร่องสำคัญของทฤษฎีของนายเบรินแนมมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการด้วยกัน (Nichols 1970 : 33-34) คือ

ประการแรก นายเบรินแนมมิได้ให้คำจำกัดความ *ผู้จัดการ* อย่างกระจ่างชัด ในบางแห่งนายเบรินแนมกล่าวว่า ผู้จัดการคือผู้จัดการเครื่องมือในการผลิต ในบางแห่งก็รวมเอาทั้งนักการเมือง ทหาร และข้าราชการไว้ในกลุ่มผู้จัดการ และบางแห่งก็กล่าวเป็นนัยว่า ผู้จัดการคือกลุ่มชนชั้นนำที่มีอำนาจ เพราะฉะนั้นที่นายเบรินแนมสรุปว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นผู้ปกครองชนชั้นใหม่นั้น จึงเป็นข้อสรุปที่เลื่อนลอย

ประการที่สอง นายเบรินแนมจำแนกชนชั้นของสังคมไปตามความสำคัญของหน้าที่ ชนชั้นผู้ปกครองของสังคมคือชนชั้นที่มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญ แต่อะไรเล่าที่เป็นคำจำกัดความคำว่า "ความสำคัญ"

ประการที่สาม คำทำนายหลายต่อหลายข้อของนายเบรินแนมได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าผิด

ประการที่สี่ ดูไม่มีเหตุผลที่จะคาดหวังว่า ใครก็ตามที่เป็น "ผู้จัดการ" จะต้องเป็นชนชั้นผู้ปกครองด้วย นายเบรินแนมแสดงความสับสนในการใช้เหตุผลด้วยกรกล่าวว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เพราะฉะนั้นผู้จัดการจึงเป็นชนชั้นผู้ปกครองชนชั้นใหม่ การทั้งนี้เท่ากับกล่าวว่า "ความเป็นเจ้าของ หมายถึง การควบคุมจัดการ" ดังนั้น "ผู้ที่ควบคุมจัดการจึงเป็นเจ้าของ"⁵ ข้อบกพร่องของแนวการใช้เหตุผลแนวนี้อยู่ที่ว่า นายเบรินแนมมิได้ให้อรรถาธิบายว่า ทำไมผู้จัดการจึงเป็นเจ้าของเครื่องมือในการผลิต และดูจะไม่มีเหตุผลใดๆที่จะสนับสนุนข้อสรุปทั่วไปเช่นนี้ ดูเหมือนว่า นายเบรินแนมจะพยายามขัดแย้งแนวความคิดของนายคาร์ล มาร์กซ์ เพราะในขณะที่นายมาร์กซ์เห็นว่า ชนชั้นเจ้าของเครื่องมือในการผลิตเท่านั้นที่จะเป็นชนชั้นผู้ปกครองได้ นายเบรินแนมกลับเห็นว่า แม้แต่ผู้จัดการซึ่งไม่มีส่วนเป็นเจ้าของเครื่องมือในการผลิตก็ยังเป็นชนชั้นผู้ปกครองได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แนวการใช้เหตุผลของนายเบรินแนมสับสนและขัดกันอย่างไร ในขณะที่นายเบรินแนมจับจุดเริ่มต้นจากการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทสมัยใหม่ตามที่นายเบิร์ลและนายมินส์กล่าวอ้าง แต่การใช้เหตุผลหลายต่อหลายตอนกลับมีนัยว่า ไม่มีการแบ่งแยกเช่นว่านี้

⁵ นายเบรินแนมเคยเลื่อมใสลัทธิทรอตสกี มีผู้เชื่อว่า การที่นายเบรินแนมเขียนหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อให้มหาชนรู้ว่า ตนเล็กเชือกัทธินั้น

ผลของการปฏิวัติโดยผู้จัดการ

เราจะใช้วลี "การปฏิวัติโดยผู้จัดการ" ให้หมายถึงการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ เราจะพิจารณาดูว่า การแบ่งแยกเช่นนี้ก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้าง ส่วนประเด็นที่ว่า ผู้จัดการกลายเป็นชนอีกชนชั้นหนึ่งของสังคมหรือไม่ เป็นสิ่งที่เราจะพิจารณากันต่อไป ประเด็นที่จะพิจารณามีดังนี้

1. ผลที่มีต่อหน้าที่การจัดการ (Management Function)
2. ผลที่มีต่อสถานะของผู้ถือหุ้น (Shareholder Position)
3. ผลที่มีต่อพฤติกรรมของหน่วยผลิต
4. ผลที่มีต่อบทบาทของบริษัทยุคสมัยใหม่
5. ผลที่มีต่อสวัสดิการทางสังคม
6. ผลที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
7. ผลที่มีต่อประสิทธิผลของนโยบายการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

ผลที่มีต่อหน้าที่การจัดการ

ผู้จัดการในยุคสมัยของ Managerial Capitalism ย่อมแตกต่างจากนายทุนในสมัยของ Tycoon Capitalism เพราะผู้จัดการในบริษัทยุคสมัยใหม่มีหน้าที่เบื้องต้นในการควบคุมดูแลและดำเนินขบวนการอุตสาหกรรมให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย แม้ว่าทั้งผู้จัดการและนายทุนใหญ่ต่างก็เป็นปัจเจกชนผู้ถือตนเป็นเลิศ (Par Excellence) แต่ผู้จัดการนั้นเป็นผู้นำของกลุ่มที่เรียกตนเองว่า "คนขององค์กร" (Organisation Man) ในขณะที่นายทุนใหญ่มีได้จัดอยู่ในกลุ่มนี้เกี่ยวกับเรื่องนี้นายบารานกับนายสวีซีกล่าวไว้ว่า

"การพรรณนาความแตกต่างระหว่างนายทุนใหญ่ (Tycoon) กับผู้จัดการสมัยใหม่ทำได้หลายวิธี นายทุนใหญ่นั้นเป็นผู้ให้กำเนิดบริษัทใหญ่ๆ ในขณะที่ผู้จัดการเป็นเพียงเด็กขององค์กรเท่านั้น นายทุนใหญ่อยู่ภายนอกบริษัท แต่มีอิทธิพลครอบคลุมเหนือบริษัท ส่วนผู้จัดการเป็นคนที่ถูกบริษัทครอบคลุม ความภักดีของนายทุนใหญ่นั้นมีต่อตนเองและต่อครอบครัวของตน (ซึ่งตามรูปแบบของชนชั้นกลางเป็นการขยายต่อเติมจาก "ตัวกู ของกู" (Self) อย่างสำคัญ) ในขณะที่ผู้จัดการต้องภักดีต่อองค์กรที่ตนสังกัดอยู่ และที่ตนแสดงตัวอยู่ สำหรับนายทุน บริษัทเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความร่ำรวย แต่สำหรับผู้จัดการ บริษัทเป็นทั้งเป้าหมายทางเศรษฐกิจและเป้าหมายทางจริยธรรม นายทุนนั้นขโมยของจากบริษัท ในขณะที่ผู้จัดการขโมยเพื่อบริษัท"

(Baran and Sweezy 1968 : 42)

การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ หากเป็นปรากฏการณ์ทั่วไป คำว่า "ผู้ประกอบการ" (Entrepreneur) ต่อแต่นี้ไปจะหาความหมายได้ๆมิได้ เพราะผู้ประกอบการในความหมายดั้งเดิมย่อมมีหน้าที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้ตัดสินใจดำเนินนโยบาย (Decision-Maker) ผู้รับภาระการเสี่ยง (Risk-Taker) และผู้รับผลตอบแทนจากการเสี่ยง (Reward-Receiver) (Marris 1967 : 3) ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิม เมื่อยังไม่มี การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ ผู้รับภาระการเสี่ยงย่อมเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินนโยบายเป็นส่วนใหญ่ ในฐานะที่เป็นเจ้าของ ผู้ประกอบการย่อมเป็นผู้รับผลตอบแทนจากความสำเร็จ เพราะฉะนั้น ผู้ประกอบการต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความกล้าในการดำเนินกิจการกับความ สุขุมในการดำเนินนโยบาย ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มักจะมองข้ามความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างภาระการเสี่ยงกับการจัดองค์การ ภาระเสี่ยงเกิดจากภาวะความไม่แน่นอนภายนอก (Exogenous Uncertainty) เป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น ความไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากดีมานต์ในอนาคต สภาวะเช่นนี้ย่อมอยู่นอกเหนือการควบคุมของหน่วยผลิต การรับภาระการเสี่ยงจึงได้แก่ การเลือกดำเนินโครงการต่างๆที่การกระจายความเป็นไปได้ของผลตอบแทนที่จะได้รับ (Probability-Distributions of Returns) มีค่าคงที่ และไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แท้ที่จริงการประกอบการพาณิชย์นั้นมีความยืดหยุ่นมากกว่านี้ ถ้าหากดีมานต์สินค้าชนิดหนึ่งตกต่ำลง ผู้ประกอบการอาจอ้างฐานะทางการค้าของตนไว้ด้วยการเปลี่ยนแปลงสินค้าที่ผลิต หรืออาจลด การขาดทุนให้เหลือน้อยที่สุดด้วยการลดการผลิตและต้นทุนต่างๆลง ผู้ประกอบการที่ตัดสินใจเข้า อาจตกอยู่ในวัฏจักรของความเสื่อมโทรมทางการเงิน เพราะการดำเนินการซ้ำในขั้นแรกย่อม ก่อให้เกิดการขาดทุน และหากยังคงดำเนินการซ้ำอีก การขาดทุนก็จะเกิดขึ้นต่อไปอีก เป็นดังนี้ เรื่อยไป ภาระการเสี่ยงอีกประเภทหนึ่งเป็นภาระการเสี่ยงอันเกิดจากการลงทุน การรวมตัวกัน ระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการย่อมช่วยลดภาระการเสี่ยงประเภทนี้ได้ เพราะ ผู้ประกอบการซึ่งเป็นทั้งผู้รับภาระการเสี่ยงและผู้ตัดสินใจดำเนินนโยบายย่อมตระหนักในกำลัง ความสามารถและความตั้งใจในการทำงานของตนได้เป็นอย่างดี ความตระหนักดังกล่าวนี้จึงอาจ ช่วยลดภาระการเสี่ยงอันเกิดจากการลงทุนได้ ความข้อนี้อาจไม่เป็นจริงในบริษัทสมัยใหม่ที่มีการ แบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ เพราะเป็นการยากลำบากที่จะประเมิน ความสามารถและความตั้งใจทำงานของผู้จัดการ ผู้บริหาร และคนงานภายในบริษัท

การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการจึงยังผลให้มีการโอน หน้าที่ด้านการจัดการจากเจ้าของไปยังผู้จัดการ หน้าที่สามประการของผู้ประกอบการในความหมาย ดั้งเดิมมิได้ตกแก่คนคนเดียวอีกต่อไป ผู้ถือหุ้นย่อมมิใช่ผู้ประกอบการตามความหมายนี้ เพราะ ผู้ถือหุ้นโดยทั่วไปมิได้มีส่วนในการตัดสินใจดำเนินนโยบายโดยตรง และถึงผู้ถือหุ้นจะเป็น ผู้รับผลตอบแทนจากการเสี่ยง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า ผู้ถือหุ้นจะได้รับผลประโยชน์ดังกล่าวนี้

อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะผู้จัดการอาจมีได้นำกำไรทั้งหมดมาจ่ายเป็นเงินปันผล หรือผู้จัดการเมื่อเห็นว่าบริษัทมีกำไรดีพอสมควรแล้วก็อาจใช้จ่ายเงินของบริษัทไปอย่างสุรุ่ยสุร่าย ทำนองเดียวกัน ผู้จัดการในบริษัทสมัยใหม่ก็หาใช้ผู้ประกอบการในความหมายดั้งเดิมไม่ เพราะถึงผู้จัดการจะมีส่วนในการตัดสินใจดำเนินนโยบาย แต่ผู้จัดการก็มิได้รับภาระเสี่ยงโดยตรง หากบริษัทประสบการขาดทุน ผู้จัดการอาจถูกออกจากราน แต่ภาระการขาดทุนย่อมตกแก่เจ้าของบริษัท (คือ ผู้ถือหุ้น) อยู่ดี ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อผลการเสี่ยง ผู้จัดการอาจมีส่วนโดยตรงหากถือหุ้นบริษัทนั้นอยู่ด้วย แต่โดยทั่วไปอัตราส่วนหุ้นที่ถือมักจะต่ำมากจนมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้จัดการน้อยมาก⁶ กล่าวโดยทั่วไป ผู้จัดการมักจะมีส่วนได้รับผลตอบแทนจากการเสี่ยงโดยอ้อม เพราะหากบริษัทมีกำไรมาก ผู้จัดการ อาจ ได้รับการสมนาคุณทางการเงินหรือทางอื่นใดจากบริษัทก็ได้⁷

ดังได้กล่าวไว้ การดำเนินธุรกิจของบริษัทสมัยใหม่ที่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการตกเป็นหน้าที่ของฝ่ายการจัดการ หรือ "คนของบริษัท" (Company Men) ปัญหามีอยู่ว่า คนเหล่านี้เป็นคนชนิดใด มีความปรารถนาสิ่งใด และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น นายเบิร์นแนมเห็นว่า ผู้จัดการได้แก่ผู้มีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการสถาบันการผลิตแต่มิได้มีส่วนเป็นเจ้าของอย่างสำคัญ นายธอร์สไตน์ เวเบล็นเห็นพ้องกับนายเบิร์นแนมว่า (Veblen 1923) ผู้จัดการเป็นช่างเทคนิค (Technician) แต่นายเบิร์ลกับนายนายมินส์กลับเห็นว่าผู้จัดการมิได้เป็นทั้งนายทุนและช่างเทคนิค แต่เป็นผู้ประกอบการในอีกรูปหนึ่งที่เสพสุขจากดอกผลของระบบทุนนิยม โดยที่มิได้มีส่วนร่วมลงทุนมากนัก หรือมิได้รับภาระเสี่ยงตามสัดส่วน

⁶ มีผู้พบว่า หุ้นที่เปิดโอกาสให้ผู้จัดการและผู้บริหารบริษัทถือ (Stock Options) กำลังเป็นแหล่งสำคัญของรายได้ผู้จัดการ (Managerial Compensation) ดู Lewellen (1968) ตารางต่อไปนี้ชี้ให้เห็นองค์ประกอบรายได้ของผู้จัดการระหว่างปี 1940-49 กับ 1955-63

	1940-45	1955-63
Salary and Bonuses	72%	38%
Pensions	26%	15%
Deferred Payments and Profit Shares	2%	11%
Stock Options	0%	36%
	100	100

⁷ มีผู้พบว่า รายได้ของผู้จัดการมีความสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดของบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณการขายมากกว่ากับกำไร ดู Roberts (1959) กับ McGuire, Chiu and Elbing (1962 : 753-761)

นายโรเบิร์ต กอร์ดอนเน้นให้เห็นว่า ผู้จัดการมีบทบาทสำคัญในฐานะนักจัดองค์การ (Organiser) และนักบริหาร (Administrator) (Gordon 1961)

มักเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการยังผลให้ผู้จัดการกลายเป็นชนชั้นของสังคม (Social Class) อีกชนชั้นหนึ่งซึ่งแยกต่างหากจากชนชั้นอื่นๆ นายโรบิน แมร์ริสพยายามชี้ให้เห็นว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น (Marris 1967 : 14-15) บางคนไปไกลถึงกับกล่าวว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นปกครองชนชั้นใหม่ พวกที่มีความเห็นเช่นนั้นนอกจากนายเบรินแนมแล้ว ก็มีนายเวเบลล์ (Veblen 1954 : 27-51) นายแอนโทนี ครอสแลนด์ (Crosland 1956) นายจิลาส (Djilas 1957) เป็นอาทิ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็มี นายดอมฮอฟฟ์ (Domhoff 1967) นายอารอนโนวิตซ์ (Aronovitch 1961 : 9-36) และนายแฟรงเกิล^๘ เป็นอาทิ นายบารานกับนายสวีซีจัดอยู่ในจำพวกหลัง (Baran and Sweezy 1968 : 46-48) พวกที่เรียกกันว่า "ผู้จัดการ" นั้นมักจะจัดอยู่ในชนชั้นกลางและชนชั้นสูงของสังคม พวกนี้เหลื่อมล้ำเข้าไปอยู่ในชนชั้นที่ ซี.ไรท์ มิลล์ เรียกว่า "กลุ่มผู้รวยมาก" (The Very Rich) (Mills 1956) คนพวกนี้มีฐานะดีอยู่แล้ว แม้จะไม่คำนึงถึงรายได้และอภิสิทธิ์ที่ได้จากบริษัทที่ทำงานให้ก็ตาม การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการหาได้ยังผลให้ผู้จัดการกลายเป็นชนชั้นต่างหากอีกชนชั้นหนึ่งของสังคมไม่ การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการนั้นเป็นข้อเท็จจริง แต่เราก็ไม่อาจสรุปจากความข้อนี้ว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นที่มีได้มีส่วนเป็นเจ้าของในทรัพย์สินใดๆ การถกกลับตรงกันข้าม จริงอยู่ผู้จัดการเป็นผู้ปกป้องรักษาผลประโยชน์ทรัพย์สินขนาดใหญ่ แต่ผู้จัดการก็มีใช้ชนชั้นอิสระที่แยกต่างหากจากชนชั้นอื่นๆ แท้ที่จริงผู้จัดการเป็นกลุ่มผู้นำในชนชั้นเจ้าของทรัพย์สิน (Property-Owning Class) ที่กล่าวเช่นนี้หาได้หมายความว่าผู้จัดการมิได้มุ่งหวังผลประโยชน์พิเศษจากตำแหน่งหน้าที่ของตน ผู้จัดการก็เฉกเช่นชนชั้นเจ้าของทรัพย์สินอื่นๆ ที่มุ่งหวังผลประโยชน์เช่นที่กล่าวนี้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นเป็นการขัดแย้งระหว่างผู้จัดการกับเจ้าของทรัพย์สินรายย่อย มิใช่การขัดแย้งกับเจ้าของสินทรัพย์รายใหญ่ ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นความข้อนี้อย่างกระจ่างชัดก็คือ นโยบายเกี่ยวกับเงินปันผล ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลมักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้จัดการกับผู้ถือหุ้นรายย่อย เพราะผู้ถือหุ้นรายย่อยย่อมพึงใจที่จะให้บริษัทจ่ายเงินปันผลในอัตราสูง แต่ผู้จัดการอาจต้องการเก็บกำไรไว้ลงทุนต่อไป การกันกำไรส่วนหนึ่งสำหรับการลงทุนนั้น อาจทำให้ราคาหุ้นมีมูลค่าสูงขึ้น ในแง่นี้ผู้จัดการที่คิดยึดบริษัทเป็นเป็นเรือนตายจึงอยู่ในสภาวะคล้ายคลึงกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่ นอกจากนี้ การจ่ายเงินปันผลในอัตราต่ำและนำกำไรไปลงทุนเพิ่มขึ้นย่อมยังผลให้บริษัทเติบโตใหญ่ ผู้จัดการอาจได้รับประโยชน์จากการเติบโตของบริษัทในรูปเงินเดือนที่สูงขึ้น หรือ

^๘ ดู H. Frankel, *Capitalist Society and Modern Sociology*.

ผลประโยชน์ทางใจอื่นๆ เช่น เกียรติศักดิ์ ฐานะทางสังคม ความเป็นเลิศทางอาชีพ ฯลฯ (Williamson 1964 : Chapter 3) ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ไม่แต่จะไม่รู้สึกเดือดร้อนเมื่อบริษัทจ่ายเงินปันผลน้อย หากทว่าในบางกรณีนโยบายเช่นนี้ยังเป็นคุณแก่ตนด้วย เพราะการจ่ายเงินปันผลน้อยย่อมหมายถึงการเสียภาษีเงินได้น้อย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์มักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้จัดการกับผู้ถือหุ้นรายย่อย มากกว่าที่จะเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้จัดการกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่

ตราบเท่าที่ยังไม่มีการจำกัดความคำว่า "ชนชั้น" อย่างกระจ่างชัด การกล่าวของผู้จัดการเป็นชนชั้นหนึ่งของสังคมจึงเป็นการกล่าวอย่างเลื่อนลอย การที่ผู้จัดการมีหน้าที่ซึ่งแตกต่างไปจากผู้ถือหุ้นย่อมมิใช่เหตุผลอันเพียงพอที่จะสรุปว่า ผู้จัดการเป็นชนชั้นหนึ่งที่แยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น คนที่เป็นผู้จัดการอาจมีหุ้นอยู่ตามบริษัทต่างๆก็ได้

ผลที่มีต่อสถานะของผู้ถือหุ้น

นายเอ็ดเวิร์ด เมสัน กล่าวว่ "ในเวลาี้เกือบทุกคนก็ว่าได้ ยอมรับกันว่ ในบริษัทใหญ่ๆเจ้าของโดยทั่วไปเป็นเพียงผู้รับเงินที่หาบทบาทอันใดมิได้ การควบคุมจัดการตกอยู่ในมือของฝ่ายจัดการ และฝ่ายจัดการนั้นเองเป็นผู้เลือกคนที่จะมารับช่วงงานต่อจากตน" (Mason 1966 : 4) ก่อนหน้าทีนายเมสันจะเขียนข้อความตอนนีศวรรษเศษ นายแอนโทนี ครอสลแลนด์เขียนไว้ว่ "เมื่อศตวรรษทีแล้วการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ทางอุตสาหกรรมได้ยงผลให้มืบทบาทหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ ซึ่งเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการจัดการอันกระฉับกระเฉง แต่ทุกวันนี้ความเป็นเจ้าของบริษัทและการจัดการในอุตสาหกรรมมากหลายต่างแยกขาดออกจากกัน... เจ้าของบริษัทได้กลายสภาพจากผู้ประกอบการที่มืบทบาทมาเป็นผู้ถือหุ้นที่รับบทบาท ซึ่งไม่แต่จะมีได้ควบคุมบริษัท หากทว่ายงไม่สามารถเข้าควบคุมได้แม้จะประสงค์เช่นนั้น เพราะบัดนีการที่ผู้ถือหุ้นจะเข้าไปปกครองบริษัทอย่างมีประสิทธิผลนั้น กลายเป็นเรื่องทีเป็นไปไม่ได้เสียแล้ว" (Crosland 1956 : 352-353)

ตามความเห็นในแนวนี้ การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการยงผลให้เจ้าของบริษัทกลายเป็นผู้ถือหุ้นทีไม่สนใจด้านกรบริหารและการดำเนินนโยบายของบริษัท จะสนใจก็เฉพาะแต่เงินปันผลทีจะได้รับเมื่อตอนสิ้นปี ผู้ถือหุ้นจะปล่อยให้ผู้จัดการดำเนินการโดยเสรีตราบเท่าทีเงินปันผลทีได้รับอยู่ในเกณฑ์อันน่าพอใจ ต่อเมื่อทำไรและเงินปันผลตกต่ำ เมื่อนั้นแหละผู้ถือหุ้นจึงเริ่มส่งเสียงแสดงความไม่พอใจด้วยการลงคะแนนเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการผู้่อำนวยการบริษัทบ้าง หรือด้วยการขายหุ้นทีตนถืออยู่ แล้วหันไปซื้อหุ้นของบริษัททีให้เงินปันผลงามกว่าบ้าง

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่านักเศรษฐศาสตร์ทุกคนจะเห็นด้วยกับความข้อนี้ก็ไม่ (Peterson 1965 : 1-24) ที่นายเมสันกล่าวว่า "ในเวลาใ้เกือบทุกคนก็ว่าได้" เห็นด้วยกับความเห็นเช่นนี้ นับเป็นการกล่าวที่เกินความจริงโดยแท้ ความเห็นที่ว่า ผู้ถือหุ้นเป็นเพียงผู้รับเงินปันผลที่หาบทบาทอันใดมิได้นั้นเป็นข้อสรุปจากการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ แต่เราต้องไม่ลืมว่า การแบ่งแยกดังกล่าวนี้ได้เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปที่เป็นอยู่ในหน่วยผลิตทุกหน่วยไม่ หากทว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในบริษัทใหญ่ๆเพียงบางบริษัท แม้ข้อมูลทางสถิติจะยืนยันว่ามีการแบ่งแยกเช่นว่านี้จริง แต่ก็ไม่มีเหตุอันชี้ให้เห็นถึงผล (A Priori) ว่า ผู้ถือหุ้นเป็นเพียงเจ้าของบริษัทที่สนใจแต่เงินปันผลและไม่สนใจเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการภายในบริษัท การที่หุ้นส่วนบริษัทจะกระจายแก่คนทั่วไปกับการเข้าไปมีอิทธิพลในบริษัทเป็นประเด็นสองประเด็นที่จำต้องแยกออกจากกัน แม้หุ้นส่วนบริษัทจะกระจายแก่คนทั่วไป แต่เราก็ต้องไม่ลืมว่า จำนวนผู้ถือหุ้นหาที่มีความสำคัญไม่ ความสำคัญอยู่ที่ว่าผู้ถือหุ้นคนหนึ่งๆถือหุ้นจำนวนเท่าใด กล่าวอีกนัยหนึ่ง เราต้องพิจารณา การกระจายหุ้น (Dispersion of Share) กับ การแจกแจงของหุ้น (Distribution of Shares) ต่างหากออกจากกันเป็นเป็นสองประเด็น เฉพาะปัจจัยประการหลังเท่านั้นที่จะชี้ให้เห็นว่า ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งๆหรือกลุ่มหนึ่งๆมีอิทธิพลต่อบริษัทมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ผู้ถือหุ้นยังอาจรวมตัวกันเพื่อลงมติขับผู้จัดการเมื่อนโยบายของผู้จัดการมิเป็นที่พึงใจของเจ้าของบริษัท เหตุฉะนั้นข้อกล่าวหาที่ว่า ผู้ถือหุ้นในบริษัทสมัยใหม่เป็นผู้หาบทบาทอันใดมิได้ในบริษัทจึงเป็นข้อกล่าวหาที่เกินจริง

บริษัทสมัยใหม่ซึ่งมีการถือหุ้นร่วมกันเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง บริษัทจึงเป็นสถาบันตามกฎหมายที่ครอบครองสินทรัพย์ในการผลิต และมีฐานะประดุจหนึ่งปัจเจกชน แต่ใครเล่าเป็นเจ้าของบริษัท หากพิจารณาตามหลักแห่งกฎหมายแล้วก็ไม่ใคร่ที่เป็นเจ้าของบริษัท เพราะบริษัทเป็นนิติบุคคล มีความเป็นเจ้าของอยู่ในตัวของมันเอง ผู้ถือหุ้นหาใช่เจ้าของบริษัทไม่ เพราะผู้ถือหุ้นมีสิทธิในบริษัทภายในขอบเขตหนึ่งเท่านั้น ผู้ถือหุ้นจึงเป็นเพียงเจ้าของหุ้นที่ถือและมีได้เป็นเจ้าของบริษัทตามกฎหมาย แต่กลางท่านเห็นว่า ผู้ถือหุ้นนั้นแลเป็นเจ้าของบริษัทที่แท้จริง และถ้าหากผู้ถือหุ้นมิได้เป็นเจ้าของบริษัทแล้ว ก็ไม่มีใครอีกแล้วที่จะได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของบริษัท

ผลที่มีต่อพฤติกรรมของหน่วยผลิต

ในกรณีที่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ ย่อมไม่มีเหตุผลที่จะไปคาดหวังว่า ผู้จัดการจะพยายามหากำไรสูงสุดเพื่อความกินดีอยู่ดีของผู้ถือหุ้น เพราะฉะนั้นหากผู้จัดการสามารถหากำไรขั้นต่ำขั้นหนึ่งซึ่งผู้ถือหุ้นพึงพอใจ ผู้จัดการก็อาจหันเหเป้าหมายของบริษัทไปทางอื่น เป็นต้นว่า ผู้จัดการอาจมุ่งหารายรับสูงสุดจากการขาย หรือมุ่งหา

อัตราการเจริญเติบโตสูงสุด หรือผู้จัดการอาจนำกำไรส่วนที่เกินอัตราขั้นต่ำไปใช้จ่ายสนองความพอใจของตนเองหรือของลูกน้อง จนเกิด Organisational Slack ถ้าหากเป้าหมายของหน่วยผลิตมีใช้กำไรสูงสุด ค่าทำนายนของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมเกี่ยวกับพฤติกรรมของหน่วยผลิตก็จะใช้ไม่ได้

ผลที่มีต่อบทบาทของบริษัทสมัยใหม่

บริษัทสมัยใหม่มีบทบาทเช่นไร มีบทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่ นายอดัม สมิทเคยกล่าวว่า *ผู้หิวกำไร* (Profit-Hunger) มักจะมีผลประโยชน์ขัดกับสาธารณะเสมอ แต่ *ผู้หิวกำไร* ที่นายสมิทกล่าวถึงก็คือ นายทุนผู้เป็นผู้ประกอบการ ในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ บริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการจะยังคงเป็น *ผู้หิวกำไร* อีกต่อไปหรือไม่ นายคาร์ล เคย์เสน ไม่เห็นด้วยกับความข้อนี้ด้วยการกล่าวว่าบริษัทสมัยใหม่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรสูงสุดต่อไปอีกแล้ว ฝ่ายการจัดการในบริษัทเหล่านี้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อทั้งผู้ถือหุ้น ลูกจ้าง ลูกค้า สาธารณชน และต่อบริษัทในฐานะที่เป็นสถาบัน บริษัทสมัยใหม่จึงเป็นบริษัทที่มีวิญญาณ (Soulful Corporation) (Kaysen 1957 : 313-314) สำนึกของบริษัทสมัยใหม่ (Corporate Conscience) มีอยู่ว่า บริษัทไม่เพียงแต่ต้องพยายามยกระดับสวัสดิการของผู้ถือหุ้นด้วยการทำกำไรอันน่าพอใจให้เท่านั้น หากทว่ายังมีความรับผิดชอบต่อลูกจ้างด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในบริษัทหรือโรงงานให้เหมาะแก่การทำงาน จัดสรรสวัสดิการขั้นต่ำให้แก่คนงานเป็นอย่างน้อย ตลอดจนกำหนดอัตราค่าจ้างให้อยู่ในระดับที่เป็นธรรม บริษัทต้องมีความรับผิดชอบต่อลูกค้าด้วยการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและขายในราคาที่เป็นธรรม นอกจากนี้บริษัทยังต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชน บริษัทอาจนำกำไรมาบริจาคเพื่อสาธารณกุศลหรือให้ความช่วยเหลือส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยและอื่นๆ แนวความคิดเกี่ยวกับ *สำนึกของบริษัทสมัยใหม่* นั้น มีใช้ของใหม่ นายเบิร์ลเคยกล่าวไว้ว่า สำนึกของบริษัทสมัยใหม่ประกอบด้วยมติมหาชน (Public Consensus) เป็นปัจจัยสำคัญสองประการที่จะยังผลให้บริษัทที่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการเป็นบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อ (Berle 1954 ; 1959)

ความเชื่อที่ว่าบริษัทอุตสาหกรรมสมัยใหม่เป็นบริษัทที่มีวิญญาณ ที่มีชีวิตจิตใจ และที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมนั้น เป็นความเชื่อที่เกิดจากการมองบริษัทในแง่ดี นายเคย์เสนเห็นว่า ความรับผิดชอบต่อบริษัทสมัยใหม่ที่มีต่อสังคมนั้นเกิดจากการที่บริษัทเหล่านี้มิได้มุ่งหวังกำไรสูงสุด แต่นายบารานกับนายสวิสซีไม่เห็นด้วยกับความข้อนี้ เพราะแม้บริษัทจะแสวงหากำไรสูงสุด บริษัทก็อาจมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ การแสวงหากำไรสูงสุดมิใช่สิ่งกีดขวางมิให้บริษัทมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตรงกันข้ามเพราะเหตุที่บริษัทแสวงหากำไรสูงสุด

นั่นเอง บริษัทจึงรู้สึกเป็นภาระที่จะต้องช่วยเหลือสาธารณชน (Baran and Sweezy 1968) อย่างไรก็ตาม บริษัทสมัยใหม่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่จะต้องศึกษาเฉพาะกรณี ลำดับการใช้เหตุผล (A Priori) ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความข้อนี้ ทั้งอาจเป็นไปได้ด้วยว่า การพยายามแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุผลด้านการเสียภาษีอากร

ผลที่มีต่อสวัสดิการทางสังคม⁹

ถ้าหากการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการยังผลให้ผู้จัดการสามารถนำรายได้ของบริษัทมาใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของตนแล้ว สังคมจะต้องสูญเสียต้นทุนอะไรบ้าง

ทฤษฎีหน่วยผลิตสมัยใหม่ในแนวหนึ่งเชื่อว่า หน่วยผลิตมีจุดหมายในการแสวงหาอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด เพราะหากหน่วยผลิตเติบโตขึ้นเพียงใด ช่องโอกาสที่ผู้จัดการจะได้รับเงินได้สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปเงินเดือน โบนัส การแบ่งหุ้นให้ถือ (Stock Option) หรือเงินรับรอง ผู้จัดการอาจนำกำไรส่วนที่เกินอัตราขั้นต่ำที่ผู้ถือหุ้นพอใจ (Discretionary Profits) มาจ่ายเป็นเงินได้ของตนเอง หรืออาจนำไปใช้จ่ายเป็นเงินบริจาคการกุศลหรืออื่นๆ การโอนเงินจากเจ้าของบริษัทมาให้แก่ลูกจ้างบริษัทหรือมหาชนในรูปเหล่านี้ จำที่เราจะต้องพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นสองประเภทคือ ผลโดยตรงของการโอนเงินนี้ประการหนึ่ง กับผลของการใช้จ่ายเงินประเภทนี้โดยผู้จัดการอีกประการหนึ่ง

เราจะพิจารณาผลโดยตรงของการโอนเงินจากเจ้าของบริษัทมาให้ลูกจ้างบริษัทเป็นอันดับแรก ขอให้เราพิจารณาภาวะการถ่วงของหน่วยผลิตประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้ถือหุ้นพึงใจที่จะได้รับกำไรขั้นต่ำชั้นหนึ่ง หากผู้จัดการสามารถทำอะไรให้สูงกว่าขั้นต่ำอันผู้ถือหุ้นพอใจก็จะนำกำไรส่วนที่เหลือไปใช้จ่ายด้านอื่นได้ สมมติว่า ผู้จัดการนำกำไรส่วนเกินไปจ่ายเป็นเงินเดือนหรือเงินรับรองของตนเอง ในภาวะการณ์เช่นนี้นโยบายที่ดีที่สุดที่ผู้จัดการพึงยึดถือก็คือการหากำไรสูงสุด มิฉะนั้นภาวะการเสี่ยงต่อการที่บริษัทอื่นจะเข้ามาครอบครองบริษัทที่ตนทำงานอยู่ (Risk of Take-Over) ย่อมสูงขึ้น การนำกำไรส่วนหนึ่งมาใช้จ่ายเพื่อตนเองเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ถือหุ้นไม่พอใจ คนภายนอกที่จ้องจะเข้าครอบครองบริษัทนี้อยู่แล้วก็อาจจะขอซื้อหุ้นจากผู้ถือหุ้นเหล่านั้นได้โดยง่าย ขอให้เราหันมาพิจารณาต้นทุนของสังคมอันเกิดจากการโอนเงินจากเจ้าของบริษัทไปยังลูกจ้างของบริษัท ข้อที่ประจักษ์ชัดก็คือ ภาวะการเสี่ยงของผู้ถือหุ้นจะต้องสูงขึ้นเป็นแน่นอน ขอให้พิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้ หากเอกชนคนหนึ่งจะซื้อหุ้นในบริษัทที่ควบคุมโดยเจ้าของ

⁹ ส่วนใหญ่ของเนื้อความตอนนี้ได้จาก Hindley (1969 : 426-438)

(Owner-Controlled Firm) เขาก็ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ว่า ในอนาคตบริษัทนี้อาจกลายเป็นบริษัทที่ควบคุมโดยผู้จัดการ (Management-Controlled Firm) หากการณ์เป็นจริงเช่นนั้น และผู้จัดการนำรายได้ของบริษัทมาใช้จ่ายเพื่อเพิ่มพูนอรรถประโยชน์ของตนได้ คนที่จะซื้อหุ้นก็จำเป็นต้องคิดอัตราส่วนลด (Discount) กับราคาหุ้นที่จะซื้อ เพื่อจะได้ชดเชยกับรายได้ที่อาจต้องสูญเสียไปในอนาคต ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หากผู้ที่จะซื้อหุ้นคิดอัตราส่วนลดในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้บริษัทที่ตั้งใหม่หาเงินทุนจากตลาดทุนได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งต้องจ่ายดอกเบี้ยหรือเงินปันผลสูงกว่าที่ควรจะเป็น นี่เป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของบริษัทใหม่ที่จะเข้าไปแข่งขันในอุตสาหกรรมหนึ่ง อุตสาหกรรมใด เท่าที่อธิบายมาทั้งหมดนี้ ต้องการชี้ให้เห็นถึงการสูญเสียต้นทุนของสังคม (Social Cost) อันเกิดจากการที่ผู้จัดการมีอำนาจที่จะใช้เงินของบริษัทได้ตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงผู้ถือหุ้นมากนัก (Managerial Discretion) หากผู้จัดการมีอำนาจในเรื่องเช่นนี้มากเพียงใด ภาวะการเสี่ยงของผู้ถือหุ้นย่อมมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งการตั้งบริษัทใหม่โดยมุ่งหวังเงินทุนจากตลาดทุนที่จะเป็นไปได้ก็จะยากเป็นเงาตามตัว เมื่อเป็นเช่นนั้น สังคมย่อมขาดประโยชน์จากการแข่งขันด้วย ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ต้นทุนของสังคมประเภทนี้มีได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้จัดการนำเงินได้ของบริษัทไปใช้อย่างไร トラบเท่าที่ผู้จัดการมีอำนาจควบคุมจัดการบริษัท トラบนั่นต้นทุนของสังคมประเภทนี้ย่อมเกิดขึ้น

คราวนี้หันมาพิจารณาผลอันเกิดจากการที่ผู้จัดการนำเงินได้ของบริษัทไปใช้ ความตอนต้นเราพิจารณากรณีที่ผู้จัดการนำเงินได้ของบริษัทไปใช้เพื่อเพิ่มพูนอรรถประโยชน์ของตน แต่ผู้จัดการไม่จำเป็นต้องเป็นคนเห็นแก่เงินเสมอไป หรืออาจมีภาวะการณ์บางอย่างที่ทำให้ผู้จัดการไม่อาจเก็บเกี่ยวผลประโยชน์อย่างเต็มที่ก็ได้ ผู้จัดการอาจใช้จ่ายเงินไปในทางเพิ่มพูนสวัสดิการของสังคม เช่น บริจาคเงินเพื่อการศึกษา ช่วยเหลือคนที่ประสบภัยพิบัติ ฯลฯ บริษัทบางบริษัทอาจมีอำนาจผูกขาดขนาดหนึ่ง หากผู้จัดการไม่ฉวยประโยชน์จากอำนาจผูกขาดในการแสวงหากำไรสูงสุดแล้ว สังคมจะได้รับประโยชน์จากพฤติกรรมของผู้จัดการเช่นว่านี้ หรือในบางกรณีผู้จัดการอาจมีนโยบายส่งเสริมให้มีการวิจัยและใช้จ่ายเงินเพื่อการนี้มากกว่าที่เจ้าของบริษัทยินดีจ่าย สวัสดิการทั่วไปก็จะเพิ่มขึ้นเพราะ Marginal Social Benefit จากการจ่ายเงินเพื่อการวิจัยมีค่าสูงกว่า Marginal Private Benefit แต่ถึงผู้จัดการจะใช้จ่ายเงินไปอย่างไร สวัสดิการของบริษัทย่อมอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เพราะเงินที่ผู้จัดการใช้จ่ายไปนั้นเป็นเงินอันพึงได้ของผู้ถือหุ้น หากพิจารณาถึงสวัสดิการของบุคคลสองประเภท คือ ผู้ถือหุ้นกับผู้จัดการแล้ว การใช้จ่ายเงินของบริษัทโดยผู้จัดการย่อมก่อให้เกิดการสูญเสียสวัสดิการเสมอ トラบเท่าที่ยังคงสามารถทำให้สวัสดิการของบริษัทสูงขึ้นโดยที่ไม่ทำให้สวัสดิการของผู้จัดการลดลง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทสมัยใหม่นั้น ไม่แน่ว่าจะทำให้สวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้นหรือลดลง เพราะฉะนั้นข้อเสนอที่ว่า

สังคมควรจะจ่ายเงินแก่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นบริษัทเพื่อชดเชยกับการสูญเสียสวัสดิการอันเกิดจากการได้รับส่วนแบ่งกำไรน้อยกว่าที่ควรจะเป็นนั้น จึงเป็นข้อเสนอที่ควรฟังหูไว้หู เพราะข้อเสนอนี้เป็นข้อเสนอที่ปราศจากเหตุผลทั้งทางทฤษฎีและทางข้อมูลสถิติสนับสนุน อย่างไรก็ตาม นักวิชาการฝ่ายซ้ายกลางท่านกลับเห็นว่า เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นนั้นเป็นฝ่ายได้รับเงินได้มากกว่าที่ควร เพราะเพียงแต่อยู่เฉยๆ ก็ได้มีส่วนในการดำเนินธุรกิจของบริษัทและคอยรับแต่เงินปันผล ผู้จัดการและคนงานบริษัทต่างหากที่ควรจะได้รับความคิดเห็น การแบ่งเงินได้จึงควรเป็นไปในทางที่จะลดเงินได้ของผู้ถือหุ้นและเพิ่มเงินได้ของผู้จัดการและคนงาน ความเห็นท่านองนี้เป็นที่ถกเถียงกัน ได้มาก ท่านองเดียวกัน การที่สวัสดิการสังคม อาจ เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการนั้น ก็มีสาเหตุผลอันเพียงพอที่จะสนับสนุนให้การแบ่งแยก เช่นนี้เป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งของสังคม ด้วยการตรากฎหมายระบุให้ทุกบริษัทต้องมีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการ เพราะการตรากฎหมายเช่นนี้จะพึงกระทำต่อเมื่อเราแน่ใจว่า การแบ่งแยกดังกล่าวนี้จะทำให้สวัสดิการของสังคมเพิ่มขึ้น *เสมอ*

ผลที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

นายแคลวิน ฮูเวอร์ กล่าวว่า "ตราบไคที่ระบบทุนนิยมที่กำกับโดยผู้จัดการบริษัท (Corporate Managerial Capitalism) เข้าไปแทนที่ระบบทุนนิยมที่กำกับโดยนายทุนในความหมายดั้งเดิม (Capitalism per se) แล้ว ตราบไคระบบเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างสำคัญ" (Hoover 1959 : 268) การเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจนี้เองเป็นเหตุให้นายเบิร์ลกับนายมีนส์ถึงกับกล่าวว่า จำเป็นต้องมีเศรษฐศาสตร์อย่างใหม่ ('New' Economics) เพื่อให้บรรดาอธิบายแก่ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างใหม่ที่เกิดขึ้น (Berle 1965 : 25-40) อย่างไรก็ตาม ซอร์ย์ ปีเตอร์สันไม่เห็นด้วยกับความข้อนี้ *ประการแรก* ปีเตอร์สันเห็นว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้จัดการ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ *ประการที่สอง* พื้นฐานของระบบทุนนิยมมิได้เปลี่ยนแปลงไป หน่วยผลิตยังคงแสวงหากำไรสูงสุด และยังคงถูกควบคุมโดยการแข่งขัน (Peterson 1965)

ข้อโต้แย้งพื้นฐานของความเห็นทั้งสองฝ่ายดังกล่าวนี้จะอยู่ที่ว่า ระบบทุนนิยมได้เปลี่ยนรูปโฉมไปหรือไม่ และรูปโฉมใหม่นี้ยังผลให้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์เพียงใด สมมติฐานสำคัญของข้ออภิปรายเหล่านี้ได้แก่ปัญหาที่ว่า มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการหรือไม่ หากมีการแบ่งแยกเช่นนี้จริง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่มีอยู่ อาจ ไม่เพียงพอที่จะให้บรรดาอธิบายแก่ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างใหม่ ถ้าหากผู้จัดการมีอิสระในการควบคุมจัดการบริษัทจริง ความปรารถนาส่วนบุคคลของ

ผู้จัดการอาจมีผลให้พฤติกรรมของหน่วยผลิตผิดแปลกไปจากที่ทฤษฎีของสำนักนีโอคลาสสิกซึ่งกล่าวไว้ก็เป็นไปได้ ข้อที่สำคัญยิ่งกว่านี้ก็คือ หากหน่วยผลิตที่มีจุดมุ่งหมายอื่นที่มีใช้การหากำไรสูงสุด ข้อเสนอแนะทางนโยบายและคำทำนายพยากรณ์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมอาจผิดพลาดได้ เป็นต้นว่า ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมบอกแก่เราว่า การเก็บภาษีเป็นเงินก้อน (Lump-Sum Tax) จากบริษัทจะไม่มีผลทำให้ปริมาณสินค้าที่ผลิตและราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไป เพราะภาษีประเภทนี้ถือเป็นต้นทุนประจำ (Fixed Cost) และการเปลี่ยนแปลงต้นทุนแปรผัน (Variable Cost) เท่านั้นที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงปริมาณการผลิตและราคาสินค้า อย่างไรก็ตาม ดังที่นายวิลเลียม บอมมอลชี้ให้เห็น หากหน่วยผลิตมีเป้าหมายในการแสวงหารายรับสูงสุดจากการขายสินค้า (Sales-Revenue Maximisation) แล้ว การเปลี่ยนแปลงต้นทุนประจำเช่นการเก็บภาษีเป็นเงินก้อนก็ยังทำให้ปริมาณและราคาสินค้าที่ขายเปลี่ยนแปลงไปได้ (Baumol 1967 : Chapters 6-8)

เท่าที่อภิปรายมาทั้งหมดนี้หาได้หมายความว่า หากมีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทสมัยใหม่จริงแล้ว ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมจะหาประโยชน์อันใดมิได้จนต้องมีการปฏิรูปทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ครั้งใหญ่ เราจะต้องไม่ลืมว่า การแบ่งแยกดังกล่าว หากมีจริงก็จะมีเฉพาะแต่ในบริษัทใหญ่ๆ ถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมจะไม่สามารถให้อรรถาธิบายพฤติกรรมของบริษัทประเภทนี้อ่างน่าพอใจ ก็มีได้หมายความว่า ทฤษฎีดั้งเดิมจะไม่สามารถให้อรรถาธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอื่นๆ แท้ที่จริงสิ่งที่เราต้องการก็คือ ทฤษฎีใหม่ที่จะช่วยอธิบายปรากฏการณ์อย่างใหม่เท่านั้น ทฤษฎีใหม่นี้อาจช่วยเสริมทฤษฎีเก่าและไม่จำเป็นต้องขัดกับทฤษฎีเก่า *เสมอไป* แต่ปัญหามีอยู่ว่า ทฤษฎีใหม่เหล่านี้จะอธิบายความเป็นระเบียบของสังคมในรูปของประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ เศรษฐธรรม และอื่นๆ ได้อย่างไร ดังที่นายเมสันชี้ให้เห็น ถ้าหากการแสวงหากำไรสูงสุดมิใช่เป้าหมายของหน่วยผลิตแล้ว เราจะจัดสรรทรัพยากรอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด การกำหนดราคาสินค้าอาศัยหลักเกณฑ์อะไร และอะไรเป็นเครื่องกำหนดผลตอบแทนที่ปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งๆ ได้รับ (Mason 1958 : 7)

ผลที่มีต่อประสิทธิภาพของนโยบายการรักษาเสถียรภาพ

ถ้าหากมีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทสมัยใหม่แล้ว พฤติกรรมของหน่วยผลิตใหญ่ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพของนโยบายการเงินและการคลังในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง นายจอห์น แกลเบรธ เชื่อว่า เป็นเพราะบริษัทอุตสาหกรรมสมัยใหม่เหล่านี้ จึงได้มีการยอมรับ Keynesian Measures บริษัทที่เจ้าของมีอำนาจควบคุมจัดการด้วยย่อมไม่สู้เต็มใจที่จะเสียภาษี แต่บริษัทสมัยใหม่ที่ผู้จัดการมิได้มีส่วนเป็นเจ้าของย่อมไม่รู้สึกกระไรนักหากถูกริบเก็บภาษีไป บริษัทเหล่านี้ไม่แต่จะเป็นแหล่งสำคัญของ

เงินได้ของรัฐจากการเก็บภาษีอากรเท่านั้น หากยังมีส่วนช่วยเหลือหลอมรสนิยมของผู้บริโภค อีกด้วย ความเป็นราชาของผู้บริโภค (Consumer Sovereignty) จึงไม่เป็นจริงอีกต่อไป ในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (New Industrial State) ผู้ผลิตมิได้จำต้องผลิตสินค้าเพื่อสนองความพอใจของผู้บริโภค แต่อาจผลิตสินค้าตามที่ตนวางแผนไว้ แล้วอาศัยเครื่องมือในการโฆษณาชักจูงให้ผู้บริโภคมาซื้อสินค้าที่ตนผลิต การวางแผนของบริษัทใหญ่ๆจะมีผลอย่างสำคัญต่อการแปรเปลี่ยนเข้าหากัน (Galbraith 1967) อย่างไรก็ตาม ลำดับการใช้เหตุผลของนายเกลเบรธเปิดช่องให้ถูกโจมตีได้มาก¹⁰

นายยูยีน รอสโตว์ มีความเห็นว่า บริษัทสมัยใหม่จะทำให้การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของรัฐบาลยากลำบากยิ่งขึ้นด้วยเหตุผลสองประการ (Rostow 1966 : 64) คือ

ประการแรก ศีลธรรมของบริษัทสมัยใหม่อาจยังผลให้มีการกำหนดอัตราค่าจ้างและราคาสินค้าไปในทางที่เป็นอันตรายต่อกลไกราคา และอาจนำมาซึ่งการจัดสรรทรัพยากรไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผลก็คือ งานของเจ้าพนักงานการคลังและการเงินในการควบคุมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจยากเย็นและสิ้นเปลืองมากขึ้น ทั้งอาจมีผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขนาดหนักหากต้องการให้ระบบเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่

ประการที่สอง ความรับผิดชอบของบริษัทสมัยใหม่ซึ่งนายเคย์เสนกล่าวว่าเป็นบริษัทที่มีวิญญาณ (Soulful Corporation) นั้น อาจทำให้บริษัทมีแบบแผนการใช้จ่ายซึ่งพลิกแพลงความเห็นเกี่ยวกับบริษัทในปัจจุบัน และเป็นเหตุให้รัฐเข้ามาควบคุมเสถียรภาพในการจัดการของบริษัทเหล่านี้

ถ้าหากหน่วยผลิตบางหน่วยมิได้มีกำไรสูงสุดเป็นเป้าหมาย การเลือกใช้มาตรการในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจะประสบปัญหายุ่งยากยิ่งขึ้น ในภาวะเงินเฟ้อ บริษัทที่มุ่งจ้างพนักงานนั่งโต๊ะให้มากที่สุด อาจ ทำให้ความพยายามของเจ้าหน้าที่การคลังในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพน้อยลง ทำนองเดียวกัน แม้เจ้าหน้าที่การคลังจะพยายามลดรายจ่ายของรัฐบาลหรือเก็บภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อลดภาวะเงินเฟ้อ แต่ถ้าหน่วยผลิตมีจุดมุ่งหมายที่จะหารายรับสูงสุดจากการขายแล้ว รายจ่ายด้านการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขายของบริษัทเหล่านี้ อาจ ยังผลให้ประสิทธิภาพของมาตรการด้านการคลังลดลง ถ้าหากหน่วยผลิตมีจุดมุ่งหมายในการหากำไรสูงสุด การเก็บภาษีเป็นเงินก้อน (Lump-Sum Tax) จะไม่มีผลให้ราคาสินค้าและปริมาณสินค้าเปลี่ยนแปลงไป แต่ถ้าหน่วยผลิตมีเป้าหมายในการหารายรับสูงสุดจากการขาย การเก็บภาษีเช่นนี้จะทำให้ปริมาณสินค้าที่ผลิตลดลงและราคามีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นหากบริษัทมิได้ลดรายจ่ายที่ควบคุมได้ (Baumol 1967) แต่สำหรับบริษัทที่มุ่งจ้างพนักงานนั่งโต๊ะให้มากที่สุด

¹⁰ บทวิจารณ์หนังสือของนายเกลเบรธ ดู Meade (1968 : 372-392) ; Marris (1968 : 240-247)

นั้น การเก็บภาษีเป็นเงินก่อนจากบริษัทถ้าหากกำหนดให้สิ่งอื่นๆคงที่ (Ceteris Paribus) จะมีผลให้รายจ่ายเจ้าพนักงานของบริษัทลดลง (Williamson 1964) ในแง่หนึ่งถึงเป้าหมายการใช้จ่ายเงินจ้างพนักงานหนึ่งให้มากที่สุดของบริษัทสมัยใหม่จะได้เป็นอุปสรรคต่อความพยายามในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ แต่ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานได้ไม่มากนักน้อย สำหรับบริษัทที่มีจุดมุ่งหมายในการเติบโตในอัตราสูงสุด การใช้ Incomes Policy เปรียบเทียบการเก็บภาษีกำไร ทั้งจากเงินปันผล (Distributed Profits) และกำไรที่บริษัทเก็บไว้ลงทุนต่อไป (Undistributed Profits) มีแนวโน้มที่จะทำให้อัตรากำไรก่อนเสียภาษี (Pre-Tax Rate of Return) สูงขึ้น และอัตราการจำเริญเติบโตลดลง ผลก็คือ รายจ่ายเพื่อการวิจัยและการพัฒนาสินค้าของบริษัท (Research and Development Expenditure) จะลดลงตาม หากบริษัทไม่ลดรายจ่ายประเภทนี้ บริษัทก็จำเป็นต้องขึ้นราคาสินค้า (Marris 1964-65 : 1-24) ในกรณีเช่นนี้การใช้ Incomes Policy เพื่อลดอำนาจซื้อของผู้ถือหุ้นกลับทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น และ อาจ ทำให้ภาวะเงินเฟ้อเลวร้ายยิ่งไปกว่าเดิม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการในบริษัทสมัยใหม่ซึ่งเปิดช่องให้เป้าหมายของบริษัทเปลี่ยนแปลงไปจากกำไรสูงสุดได้นั้น อาจมีผลให้ประสิทธิผลของเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจลดลงจากระดับที่ควรจะเป็นยิ่งกว่านั้น หากรัฐมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจอื่นนอกเหนือจากการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เช่น การจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานเต็มอัตรา ความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ฯลฯ ด้วยแล้ว วิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายหนึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายอื่นๆได้ (Kaldor 1971 : 1-16 ; Streeten and Stewart 1971 : 145-168) ตามหลักการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของนายแจน ทินเบอร์เกน (Tinbergen's Principle of Economic Policy) รัฐจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเป็นจำนวนอย่างน้อยเท่ากับจำนวนเป้าหมายที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จะไร้ประสิทธิผล (Tinbergen 1952 : Chapters 4-5) ในแง่นี้การปฏิบัติโดยผู้จัดการทำให้รัฐต้องมีเครื่องมือดำเนินนโยบายมากขึ้น ถ้าหากความสามารถในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐลดน้อยถอยลงเมื่อจำนวนเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเพิ่มขึ้น การปฏิบัติโดยผู้จัดการจะมีผลให้ประสิทธิผลของนโยบายเศรษฐกิจโดยทั่วไปของรัฐลดลง

หมายเหตุ ตีพิมพ์ในวารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 2 เล่มที่ 2 (พฤศจิกายน - มีนาคม 2516)

หน้า 84-108

บรรณานุกรม

Aaronovitch, Sam.

The Ruling Class : A Study of British Finance Capital.

(London : Lawrence and Winshart, 1961), pp. 9-36.

Baran, P.A., and P.M. Sweezy,

Monopoly Capital.

Harmondsworth, Middlesex : Penguin Book, 1968.

Baumol, W.J.

Business Behaviour, Value, and Growth.

Revised edition (New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1967).

Berle, A.A.

The Twentieth Century Capitalist Revolution.

New York : Harcourt, Brace & World, 1954.

Berle, A.A.

Power Without Property.

New York : Harcourt, Brace & World, 1959.

Berle, A.A.

"The Impact of the Corporation on Classical Economic Theory",

Quarterly Journal of Economics (1965), pp. 25-40.

Berle, A.A., Jr. and G.C. Means,

The Modern Corporation and Private Property.

New York : Macmillan, 1932.

Burnham, James.

The Managerial Revolution.

New York : The John Day Co., 1941.

Crosland, C.A.R.

The Future of Socialism.

London : Jonathan Cape, 1956.

Djilas, Milovan.

The New Class.

New York : Praeger Publishers, 1957.

Domhoff, G. William.

Who Rules America?.

Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall Inc., 1967.

Florence, P. Sargent.

The Logic of British and American Industry.

London : 1953.

Galbraith, J.K.

The New Industrial State.

London : Hamish Hamilton, 1967.

Gordon, R.A.

Business Leadership in the Large Corporation.

Berkeley : University of California Press, 1961.

Hindley, Brian.

"Capitalism and the Corporation",

Economica, New Series, Vol. 36, No. 144 (November 1969), pp. 426-438.

Hoover, C.B.

The Economy, Liberty and State.

New York : Twentieth Century Fund, 1959.

Kaldor, Nicholas.

"Conflict in National Economic Objectives",

Economic Journal (March 1971), pp. 1-16.

Kaysen, Carl.

"The Social Significance of the Modern Corporation",

American Economic Review (May 1957), pp. 313-314.

Larner, Robert J.

"Ownership and Control in the 200 Largest Non-financial Corporations,
1929 and 1963",

American Economic Review, Vol. 56, No. 4 (September 1966), pp. 777-787.

Lewellen, Wilbur G.

Executive Compensation in Large Industrial Corporations.

New York : National Bureau of Economic Research 1968.

Marris, R.L.

"Incomes Policy and the Rate of Profit in Industry",

Proceedings of Manchester Statistical Society (1964-65), pp. 1-24.

Marris, R.L.

The Economic Theory of "Managerial" Capitalism.

London : Macmillan, 1967.

Marris, R.L.

"A Review of Galbraith's 'The New Industrial State'",

American Economic Journal, Vol. 58, No. 1 (March 1968), pp. 240-247.

Mason, Edward S.

"The Apologetics of Managerialism",

The Journal of Business, Vol. 31, No. 1 (January, 1958).

Mason, Edward S. (ed.),

The Corporation in the Modern Society.

Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1966.

McGuire, J.W., J.S.Y. Chiu and A. Elbing,

"Executive Incomes, Sales and Profits",

American Economic Review (September 1962), pp. 753-761.

Meade, J.E.

"Is the New Industrial State Inevitable? ",

Economic Journal, Vol. 78, No. 310 (June 1968), pp. 372-392.

Mills, C. Wright.

The Power Elite.

London : Oxford University Press, 1956.

Nichols, Theo.

Ownership, Control and Ideology.

London : George Allen and Unwin Ltd., 1970.

Peterson, Shorey.

"Corporate Control and Capitalism",

Quarterly Journal of Economics, Vol. 79, No. 1 (February 1965), pp. 1-24.

Roberts, D.R.

Executive Compensation.

Glencoe, Ill. : Free Press, 1959.

Rostow, E.V.

"To Whom and For What Ends is Corporate Management Responsible?",

in E.S. Mason (ed.), *The Corporation in Modern Society* (Cambridge, Mass :

Harvard University Press, 1966), p. 64.

Streeten, Paul, and Frances Stewart,

"Conflict Between Output and Employment Objectives in Developing
Countries",

Oxford Economic Papers (July 1971),pp. 145-168.

Tinbergen, J.

On the Theory of Economic Policy.

Amsterdam 1952.

Veblen, Thorstein.

Absentee Ownership and Business Enterprise in Recent Times.

New York, 1923.

Veblen, Thorstein.

The Engineers and the Price System.

New York : The Viking Press, Inc., 1954.

Williamson, O.E.

The Economics of Discretionary Behaviour.

Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1964.